

MUHAMMAD ARIFF Asyrul Adnan
Universiti Teknologi MARA
SITY Daud
Universiti Kebangsaan Malaysia

MANIFESTO BARISAN NASIONAL DAN KEJATUHAN NAJIBNOMICS DALAM PILIHAN RAYA UMUM KE-14

BARISAN NASIONAL MANIFESTO AND THE FALL OF NAJIBNOMICS IN 14TH GENERAL ELECTIONS

Manifesto Barisan Nasional dalam Pilihan Raya Umum ke-14 (PRU-14) memfokuskan soal agenda “Bersama BN Hebatkan Negaraku” dengan berpaksikan kepada agenda program pembangunan di bawah “Najibnomics”. Pelaksanaan Najibnomics adalah berteraskan kepada perihal usaha kerajaan di bawah kepimpinan Najib Razak untuk mewujudkan ekonomi yang bersifat terangkum dan seimbang bagi melahirkan negara Malaysia yang berpendapatan tinggi dan komprehensif pembangunannya. Melalui Najibnomics, dasar pembangunan yang komprehensif dan praktikal diperkenalkan melalui medium pengukuhan dasar ekonomi yakni Model Ekonomi Baru (MEB). Bagi memastikan keseimbangan dapat dicapai, pelaksanaan MEB di bawah Najibnomics memfokuskan kepada agihan sama rata faedah ekonomi terhadap semua kelas sosial di Malaysia dan cenderung ke arah pembangunan populis. Artikel ini membahaskan perihal kejatuhan Najibnomics dalam PRU-14 yang mempunyai perkaitan kuat dengan manifesto yang ditawarkan Barisan Nasional. Penolakan terhadap Najibnomics berlaku dipengaruhi oleh kombinasi faktor iaitu peranan BRIM sebagai bantuan sosial atau alat pemerintah, skandal IMDB yang melibatkan Najib Razak, kelemahan pelaksanaan GST dan ketidakseimbangan agihan ekonomi yang menyumbang kepada kenaikan kos hidup rakyat di Malaysia. Tuntasnya, walaupun tawaran populis dikemukakan oleh manifesto BN, PRU-14 yang menyaksikan kekalahan Barisan Nasional buat kali pertama dalam sejarah Malaysia turut menandakan penolakan rakyat terhadap Najibnomics.

Kata kunci: *Dasar Pembangunan, Najibnomics, Pembangunan Populis, Model Ekonomi Baru, Pilihan Raya Umum Ke-14*

Barisan Nasional’s manifesto for the 14th General Election focused on the agenda of “With BN for a Greater Malaysia,” which is based on three fundamental development programs under the “Najibnomics”.

The implementation of Najibnomics is based on the federal government's efforts under Najib Razak premiership to create inclusive and balanced economic conditions as well as to establish a high-income country with a comprehensive development. The BN-led federal government implemented Najibnomics by introducing a comprehensive and practical economic policy called the New Economic Model (NEM). In order to achieve economic equality, NEM under Najibnomics, emphasised on a balanced distribution of economic benefits among the social classes in Malaysia and is strongly in favour of the populist development. This article argues that the fall of Najibnomics in GE14 is strongly connected with the election manifesto offered by Barisan Nasional. The rejection of Najibnomics was influenced by a combination of factors including the function of BR1M as a social assistance or a tool for the regime; the role of Najib Razak in the 1MDB scandal; the weakness of GST's implementation and the economic distribution imbalanced, which contributes to the rise of cost of living in Malaysia. Thus, GE14 which witnessed the defeat of BN for the first time in Malaysian political history, signalled the rejection of Najibnomics by the people despite the populist offers presented by the BN Manifesto.

Keywords: *Development Policy, Najibnomics, Populist Development, New Economic Model, 14th General Election.*

Pengenalan

Pilihan Raya Umum Malaysia ke-14 (PRU-14) yang berlangsung pada 9 Mei 2018 yang lalu telah mencetuskan fenomena baru tentang perubahan rejim di Malaysia apabila Barisan Nasional (BN) sebuah parti yang telah memerintah selama 61 tahun berteraskan “*grand coalition*” telah dijatuhkan apabila majoriti rakyat memberi mandat baru kepada Pakatan Harapan (PH). BN gagal untuk meraih kerusi majoriti dengan hanya memperolehi 79 kerusi Parlimen manakala PH memenangi 121 kerusi yang menjustifikasikannya sebagai kerajaan Malaysia yang baru.¹ Perubahan rejim ini telah didorong oleh beberapa faktor yang membawa kepada perdebatan khususnya perihalan pembangunan ekonomi di bawah kepimpinan Mohd Najib Razak (2009-2018) yang dibentuk berdasarkan matlamat keterangkuman dan kelangsungan negara di bawah legasinya.

Manifesto populis yang ditawarkan oleh PH dikatakan lebih berjaya meraih undi majoriti rakyat dalam usaha mematahkan pengaruh BN yang telah lama mendominasi pentadbiran negara Malaysia. Sejak pemerintahan BN, pelbagai dasar pembangunan telah dilaksanakan dalam memastikan kelangsungan ekonomi negara yang bermatlamatkan soal pembangunan

dan kesejahteraan khususnya dalam mencapai soal keadilan (*justice*) dan kesaksamaan (*equality*) ekonomi.² Dasar-dasar pembangunan yang dilihat relevan terus dibahasakan sehingga kini seperti Dasar Ekonomi Baru (1971-1990) yang berfokuskan tindakan afirmatif melalui usaha pembasmian kemiskinan dan penyusunan semula masyarakat.³ Ini kerana DEB yang dilaksanakan ketika pemerintahan Tun Abdul Razak telah memanfaatkan medium ekonomi sebagai instrumen untuk mencapai matlamat kejuruteraan sosial dan menyeimbangkan hak setiap kaum yang ada pada ketika itu sebagai respon kepada peristiwa rusuhan kaum 13 Mei 1969.⁴ Walaubagaimanapun, pelaksanaan DEB pada tahun 1971 hingga 1990 telah dimansuhkan di bawah pemerintahan Mahathir Mohamad, Perdana Menteri ke-4 Malaysia dan digantikan dengan Dasar Pembangunan Nasional (1990). Namun ianya bukan lagi menjadi satu dasar pembangunan utama memandangkan pemerintahan Mahathir Mohamad mengutamakan dasar industrialisasi dan pengukuhan pasaran.⁵ Evolusi dasar pembangunan berlaku apabila pertukaran pucuk pimpinan negara berubah yang pada akhirnya membawa kepada mengembalikan semula elemen DEB di bawah pemerintahan Mohd Najib Razak melalui pelaksanaan Model Ekonomi Baru (MEB) di bawah program ekonomi yang diperkenal dan dikelolakan beliau sendiri iaitu, *Najibnomics*.

Artikel ini bertujuan membincangkan perihal manifesto BN yang turut menawarkan dasar pembangunan populis. Manifesto yang ditawarkan oleh BN dalam PRU-14 bertemakan soal keterangkuman (*inclusiveness*) yang menjanjikan faedah ekonomi kepada setiap kelas masyarakat yang ada di Malaysia. Strategi ini dikatakan selari dengan prinsip pelaksanaan mekanisme ekonomi yang diperkenalkan di bawah kepimpinan Mohd Najib Razak iaitu *Najibnomics* yang berkisarkan soal ilmu (*knowledge*), inovasi (*innovation*) dan kebebasan (*freedom*).⁶ Beberapa teras manifesto BN dan produktiviti daripada manifesto tersebut yang telah dilaksanakan sebelum Pilihan Raya Umum ke-13 dahulu akan dijadikan subjek utama seperti Program Transformasi Kerajaan (PTK) yang membawa kepada kewujudan Bantuan Rakyat 1Malaysia (BR1M) memandangkan kedua-duanya berkaitan dengan soal pembangunan dan kesejahteraan. Pendekatan-pendekatan yang dilaksanakan oleh BN melalui *Najibnomics* ini dilihat berpaksikan kepada teras keterangkuman melalui Model Ekonomi Baru (MEB). Namun begitu, ianya menimbulkan persoalan sama ada pendekatan-pendekatan tersebut secara fundamentalnya selari dengan perencanaan soal menyelesaikan masalah bebanan ekonomi yang ditanggung rakyat. Oleh yang demikian, PRU-14 telah menyaksikan kekalahan BN di tangan PH yang menunjukkan berlakunya penolakan terhadap pengaruh *Najibnomics* dengan disandarkan kepada kombinasi faktor iaitu dilema BR1M sebagai bantuan sosial ataupun alat pengukuhan negara, skandal 1MDB melibatkan Najib Razak yang melemahkan legitimasi pemerintahannya, kelemahan dasar ekonomi membabitkan pelaksanaan Cukai Barang dan Perkhidmatan (GST) dan masalah kenaikan kos hidup dan ketidakseimbangan agihan ekonomi yang

memberikan tekanan kepada rakyat. Keempat-empat faktor ini saling berkaitan antara satu sama lain dan dilihat mampu mengukuhkan lagi hujahan artikel ini berkenaan penolakan terhadap Najibnomics.

Negara dan Pembangunan Populis

Artikel ini menggabungkan teori negara dalam kajian politik dan teori institusi ekonomi dalam kajian ekonomi pembangunan untuk menerangkan perubahan dalam peranan negara melalui interaksi pelbagai faktor pembangunan. Konsep negara agak rumit dan kadang-kadang mengelirukan. Konsep 'negara' lazimnya digunakan bagi merujuk kepada pelbagai aspek negara. Negara boleh merujuk kepada sekumpulan elit berkuasa yang terdiri daripada suatu kelompok yang menerajui kuasa tertinggi.⁷ Dalam artikel ini, 'negara' merujuk kepada sekumpulan elit berkuasa atau pemerintah yang campur tangan dalam ekonomi bagi mempengaruhi sebahagian besar daripada proses pembangunan khususnya melalui dasar-dasarnya. Apabila merancang sesuatu, lazimnya ia dilakukan oleh elit berkuasa, tetapi rancangan itu kemudian dijelaskan dan dilaksanakan oleh sistem pemerintahan yang terdiri daripada kerajaan.⁸ Dalam konteks pembangunan, negara mempunyai autonomi relatif bagi melaksanakan dasar menjaga kepentingan rakyat secara menyeluruh bukan semata-mata memenuhi kepentingan kumpulan tertentu sahaja.

Matlamat pembangunan dilihat sebagai usaha ke arah mengembangkan pilihan manusia, yang bukan semata-mata terbatas kepada pencapaian ekonomi malah merangkumi keupayaan untuk memenuhi kepentingan individu, khususnya kecekapan, keadilan, kemapanan dan pemberdayaan rakyat yang lemah. Dalam konteks kebebasan dan pembangunan pula, pembangunan adalah proses meluaskan ruang kebebasan individu (*development as freedom*).⁹ Maka pembangunan perlu menghapuskan faktor-faktor utama yang mengekang kebebasan ini dan negara menjadi aktor penting dalam perancangan pembangunan bagi memastikan kepentingan rakyat terpelihara yang membawa kepada pembentukan sifat pembangunan yang bersifat populis.

Konsep populisme merujuk kepada suatu ideologi yang memisahkan masyarakat ke dalam dua kelompok yang homogen dan antagonis, masyarakat yang murni dan elit yang korup. Selain itu, para penyokong populisme berpendapat bahawa politik harus merupakan ekspresi dari keinginan umum masyarakat. Populisme mempunyai pelbagai maksud yang berbeza tapi persamaan di antara populisme untuk setiap kelompok adalah bahawa semuanya sama dalam hal kecurigaan terhadap elit dan semua memusuhi elit, membenci *mainstream politics* dan institusi yang mapan. Maka populisme mewakili mereka yang dilupakan, rakyat biasa yang dipinggirkan, bahkan seringkali merasa mewakili patriotisme murni. Populisme adalah simptom dari demokrasi yang bermasalah. Jika masalah sosial dan ekonomi boleh diatasi maka dengan sendirinya simptom tersebut akan pudar. Sementara itu, kayu ukur bagi

keberhasilan dari pemerintahan populisme adalah bagaimana mensejahterakan masyarakatnya.¹⁰ Artikel ini memperlihatkan persaingan di antara golongan yang pro dan kontra terhadap populisme, khususnya dalam menghadapi cabaran dalam ruang lingkup wacana pembangunan yang dipelopori oleh ideologi neoliberal. Di satu pihak, golongan masyarakat memerlukan dasar pembangunan yang bersifat populis untuk menjaga kepentingan umum manakala di pihak lain terdapat golongan elit yang mengambil peluang daripada globalisasi yang menguntungkan golongan pemodal dalam pelbagai aspek pembangunan. Terdapat kemungkinan berlakunya konflik di antara populisme dan negara yang rakyatnya menjadi miskin dan diperintah oleh elit yang kaya dalam era globalisasi. Pembangunan populis seringkali dikatakan penting bagi menjaga kepentingan dan kebajikan rakyat bagi mengurangkan dan seterusnya menghapuskan konflik seperti ini.

Mnifesto BN dalam Pilihan Raya Umum ke-14

Dalam PRU-14, kepimpinan Barisan Nasional (BN) di bawah kepimpinan Najib Razak telah membentangkan draf manifesto mereka beberapa hari sebelum PRU-14 berlangsung. Manifesto BN dalam PRU-14 ditunjangi oleh prinsip pembangunan yang bersifat terangkum (*inclusive development*) selari dengan pelaksanaan program pembangunan ekonomi terangkum (*inclusive economy development program*) yang menjadi nadi kepada kerajaan BN. Justeru, teras manifesto BN dalam PRU-14 adalah ditunjangi slogan “Bersama BN Hebatkan Negaraku” yang mengambil kira soal kesamarataan dalam agihan ekonomi melibatkan kesemua kelas sosial di Malaysia meliputi golongan miskin dan sederhana, kelas menengah serta golongan kaya (B40, M40 dan T20). Manifesto BN dikatakan mencakupi kesemua lapisan masyarakat yang mengandungi 14 Aku Janji sebagai tawaran kepada rakyat dalam usaha BN untuk kekal sebagai parti pemerintah dalam PRU-14.¹¹ 14 teras yang bersifat terangkum, komprehensif dan praktikal merangkumi Utama Ibu dan Wanita; Kediaman 1 Negaraku; 3 Juta Kerja; Senyum Sabah dan Sarawak; Pengangkutan Futuristik; Perkasa Digital; Barangan Malaysia; BR1M Lebih Baharu; Dompot Rakyat; Pendidikan Sesuai Masa Depan; Hidup Sihat; Aman 1 Negaraku; TN50 dan Penjagaan Kanak-kanak Universal.

Melalui manifesto BN dalam PRU-14, soal pembangunan bersifat terangkum dijadikan penekanan utama yang merangkumi perihal kos sara hidup, kedudukan FELDA, pelaksanaan cukai, program pendidikan, keselamatan, soal negara, pengukuhan pentadbiran yang lebih cekap dan pengukuhan aspek kebajikan. Perihal kebajikan dijadikan sandaran apabila fokus manifesto BN diberikan terhadap penambahan program di bawah BR1M di mana bantuan “*one-off*” RM1,500 diberikan kepada anak penerima BR1M yang memasuki universiti di samping mewujudkan sistem maklumat bantuan 1 Malaysia bagi menjamin tiada ketirisan, kecaciran dan ketidakadilan dalam

pelaksanaan program ini. Manifesto BN dalam PRU-14 turut memfokuskan kepada beberapa pelaksanaan program pembangunan dalam meringankan beban rakyat bagi menghadapi kenaikan kos sara hidup seperti pelaksanaan gaji minima kepada RM1,500 dalam jangka masa lima tahun, pengukuhan program pengangkutan awam dan memperkenalkan kadar dividen berperingkat untuk unit Permodalan Nasional Berhad (PNB), Tabung Haji, Lembaga Tabung Angkatan Tentera (LTAT) dan lain-lain (kecuali Kumpulan Wang Simpanan Pekerja/KWSP) agar agihan menjadi lebih adil. Oleh yang demikian, manifesto BN dilihat bermatlamatkan kepada “Visi Untuk Pembangunan Bangsa” merangkumi semua struktur kelas sosial di Malaysia melibatkan wilayah Sabah dan Sarawak.¹²

Najibnomics dan Program Transformasi Kerajaan (PTM)

Najibnomics merupakan program pembangunan ekonomi yang dirancang oleh Najib Razak setelah mengambil alih tampuk pemerintahan negara Malaysia menggantikan Abdullah Ahmad Badawi (2003-2009). Najibnomics disandarkan kepada tiga karakteristik utama iaitu, ilmu, inovasi dan kebebasan.¹³ Dalam erti kata lain, Najibnomics adalah program pembangunan ekonomi yang berkisarkan kepada ekonomi berteraskan ilmu dipandu oleh program inovasi yang diadaptasikan kepada pengukuhan dasar, perancangan, inisiatif dan program yang dimanifestasikan daripada program “*Big Result Fast*” di bawah kaedah penyelidikan Dasar Transformasi Nasional (NTP) yang bermula pada tahun 2011 sehingga 2020.¹⁴ Program ini merupakan sebahagian daripada penjonolan peranan negara dalam merancang dasar pembangunan ekonomi yang populis merujuk kepada situasi jurang kelas di Malaysia dengan pengakhiran era “*government knows best*” khususnya di bawah Program Transformasi Kerajaan (PTM).

Kerangka utama yang menjadi asas dalam pelaksanaan Najibnomics menumpukan kepada soal kebebasan (*freedom*) sebagai dimensi utama pembangunan yang mengetengahkan matlamat akhir program pembangunan adalah kebahagiaan dan kesejahteraan kepada rakyat dan kerajaan pemerintah. Dengan kebebasan dan kebahagiaan yang diperolehi ini, manusia mampu untuk meningkatkan keupayaan mereka bagi berfungsi secara optimal dalam membangunkan ekonomi.¹⁵ Dalam erti kata yang lain, Najibnomics melihat bahawa untuk mengukur kejayaan sesuatu bangsa bukan hanya melihat dari segi jumlah kekayaan, bahkan harus diselarikan kayu ukur melihat kepada tahap kesejahteraan rakyat dalam sesebuah negara dengan memperkenalkan strategi perubahan di bawah Program Transformasi Kerajaan yang diperkenalkan pada tahun 2010. Antara yang mendapat liputan meluas adalah keterangkuman ekonomi yang mensasarkan golongan B40 dalam pembangunan. Model Baru Ekonomi (MEB) yang diperkenalkan oleh Najib Razak di bawah PTM memberi mesej jelas bahawa kerajaan komited untuk melonjakkan taraf hidup

rakyat pelbagai kaum. Dengan perubahan pantas di peringkat global, Malaysia dikatakan memerlukan satu dasar ekonomi komprehensif melalui MEB yang berteraskan tiga objektif utama iaitu rakyat dan negara berpendapatan tinggi, keterangkuman, dan kemampuan bagi menggantikan dasar sebelumnya khususnya Dasar Ekonomi Baru (DEB).¹⁶ MEB sebagai dasar populis dijangka dapat mengurangkan jurang kemiskinan di kalangan rakyat, tidak terkecuali kaum bukan bumiputera yang tidak sekali-kali dipinggirkan.

MEB terbahagi kepada dua fasa dengan Fasa 1 bermula selepas pelancaran Program Transformasi Ekonomi (PTE). Sementara Fasa 2 bermula selepas pembentangan Rancangan Malaysia Ke-10 (RMK10). Tiga prinsip utama bagi MEB telah digariskan sebagai intipati model iaitu rakyat berpendapatan tinggi, kemapanan dan keterangkuman (*inclusiveness*).¹⁷ MEB mensasarkan kualiti hidup rakyat dengan matlamat pendapatan rakyat sebanyak USD\$15,000 hingga USD\$20,000 per kapita menjelang tahun 2020. Kerajaan juga dapat memenuhi keperluan semasa tanpa menjejaskan generasi akan datang dan juga membolehkan semua komuniti menikmati kekayaan negara sepenuhnya. MEB mendapat iktibar daripada dasar ekonomi sebelum ini dengan berusaha mengeluarkan ekonomi negara daripada fenomena “*middle income trap*”.¹⁸ Walaupun DEB berjaya menurunkan kadar kemiskinan kepada 3.6% pada tahun 2007, namun ketidaksamaan pendapatan masih kekal menjadi cabaran bagi Malaysia.¹⁹ Realiti pencapaian DEB telah menunjukkan dasar ekonomi berasaskan etnik dilihat berkesan dalam mengurangkan jurang antara etnik dari sudut ekonomi. Terdapat masalah dari sudut pelaksanaan DEB, antaranya ialah peningkatan kos menjalankan perniagaan yang disebabkan oleh mekanisme merentir (*rent-seeking*), penaungan (*patronage*) dan proses perolehan kerajaan yang tidak telus seperti masalah rasuah dan kes-kes salah laku.²⁰ Isu penentuan harga yang banyak dikawal oleh subsidi mengakibatkan berlakunya penyalahgunaan sumber. Perbelanjaan oleh kerajaan yang besar ke atas subsidi yang kebanyakannya dibiayai oleh hasil petroleum dan subsidi sepatutnya dinikmati oleh golongan berpendapatan rendah tetapi golongan kaya turut dapat menikmati subsidi sedangkan subsidi bertujuan membantu mengurangkan bebanan golongan berpendapatan rendah.

Najibnomics dan Pelaksanaan BR1M untuk B40

Najibnomics turut mengetengahkan agenda pemerkasaan B40 dengan bantuan sosial sebagai teras kepada pencapaian keseimbangan ekonomi di kalangan rakyat Malaysia. Dengan demikian, satu bentuk mekanisme bantuan sosial telah diperkenalkan pada tahun 2012 iaitu Bantuan Rakyat 1Malaysia (BR1M) yang merupakan bantuan bagi meringankan beban rakyat akibat daripada peningkatan taraf hidup berikutan kenaikan harga barang dan perkhidmatan di Malaysia dan mula menjadi popular sinonim dengan sumbangan kerajaan BN.²¹ BR1M merupakan usaha negara untuk memastikan keseimbangan

pendapatan antara kelas dalam berdepan dengan peningkatan taraf hidup khususnya merujuk kepada kelas menengah dan bawahan di Malaysia. Pelaksanaan BR1M pada awalnya bersifat *one-off* namun setelah melalui beberapa pembaharuan, perubahan dilakukan dengan pembayaran mengikut fasa. Jadual 1 di bawah menunjukkan jumlah bagi peruntukan BR1M setiap tahun sejak tahun 2012 sehingga 2017.

Jadual 1: Jumlah Peruntukan dan Penerima BR1M (2012 – 2017)

Tahun	Jumlah Peruntukan (RM Bilion)	Jumlah Penerima (Juta)
2012	2.6	5.2
2013	3.0	6.0
2014	4.6	7.9
2015	5.3	7.4
2016	5.3	7.4
2017	6.8	-
Jumlah	27.6	33.3

Sumber: Lembaga Hasil Dalam Negeri (2012; 2013; 2014; 2015, 2016) & Kementerian Kewangan (2016)

Berdasarkan Jadual 1 di atas, pada tahun 2012, bantuan sebanyak RM500 bagi isi rumah yang berpendapatan RM3,000 ke bawah telah melibatkan peruntukan sebanyak RM2.6 bilion untuk 5.2 juta penerima BR1M pada kali pertama dilaksanakan. Penerima BR1M diklasifikasikan kepada 3 kumpulan iaitu meliputi bantuan RM650 kepada isi rumah berpendapatan RM3,000 ke bawah, bantuan RM300 kepada individu bujang bawah 21 tahun yang bekerja dan bantuan RM450 kepada isi rumah yang memperolehi pendapatan sekitar RM3,000-4,000 sebulan dan diteruskan dengan mekanisme yang sama dalam BR1M 2.0. Manakala, pelaksanaan BR1M 3.0 diselarikan dengan pelaksanaan insurans Takaful Berkelompok Rakyat 1 Malaysia (i-BR1M) sebanyak RM50 dengan jaminan tuntutan insurans perlindungan maksimum RM30,000. Isi rumah berpendapatan purata RM3,000 hingga RM4,000 turut dikenal pasti sebagai kelompok dalam masyarakat di Malaysia yang layak menerima bantuan.²² Namun, bagi bajet 2017, wujudnya pertambahan terhadap jumlah BR1M yang diberikan atas dasar peningkatan kos hidup di Malaysia.²³

Dalam konteks jaringan keselamatan sosial, BR1M berpotensi dilihat sebagai salah satu mekanisme bantuan sosial tetap di Malaysia. Walaupun kajian komprehensif berkenaan BR1M sebagai bantuan sosial masih kurang dilakukan, namun begitu, ianya berpotensi dikategorikan sebagai mekanisme jaringan keselamatan sosial dalam bentuk bantuan kewangan yang bersifat pemberian tunai bertujuan memberikan bantuan kepada golongan berpendapatan rendah di Malaysia yang selari dengan corak hidup rakyat hari ini.²⁴ Dari aspek tradisi pembangunan sosial di Malaysia, Malaysia tidak mahu dilabel sebagai negara kebajikan yang menampung keperluan rakyatnya untuk seumur hidup dengan mewujudkan inisiatif memberikan bantuan dari segi pembinaan kapasiti

dalam bentuk bantuan latihan dan kemahiran supaya individu atau kumpulan yang menerima bantuan mampu mencari inisiatif sendiri bagi meneruskan kelangsungan hidup. Tuntasnya, dari segi pelaksanaan BR1M ianya lebih bersifat bantuan sosial dalam bentuk *direct cash transfer* (pemindahan tunai langsung) yang mengetengahkan bantuan dalam bentuk berfasa dirangkumkan melalui perancangan program pembangunan di Malaysia di bawah Rancangan Malaysia ke-10 (RMK-10).²⁵

PRU-14 dan Penolakan Terhadap *Najibnomics*

Manifesto BN dengan penawaran peningkatan jumlah peruntukan untuk memberi faedah ekonomi kepada semua kelas sosial di Malaysia beserta pengukuhan dana pelaksanaan BR1M mengundang perbincangan adakah *Najibnomics* ini benar-benar merupakan pendekatan yang mendasari agenda pembangunan yang mengetengahkan mekanisme agihan yang seimbang ataupun ianya sekadar retorik yang menawarkan pembangunan bersifat populis? Perbincangan ini berdasarkan kepada kenyataan berbaur populis oleh beberapa pemimpin tertinggi BN yang cenderung menggunakan medium agihan BR1M sebagai janji utama sekiranya BN menang dalam PRU-14.²⁶ Keputusan PRU-14 bagaimanapun telah menyaksikan kejayaan PH mengalahkan BN yang telah memerintah selama lebih 60 tahun di Malaysia. Kekalahan BN ini dikatakan dipengaruhi beberapa faktor utama yang sekaligus menandakan penolakan terhadap *Najibnomics* di peringkat nasional setelah hampir 10 tahun pelaksanaannya. Penolakan terhadap BN dan *Najibnomics* yang bersifat populis boleh disifatkan sebagai bantahan senyap di mana sentimen rakyat lebih senyap berbanding pilihan raya sebelum ini dan seterusnya menjadikan ramalan siapa yang akan menang agak sukar untuk ditelah.²⁷ Namun begitu, beberapa kombinasi faktor telah dikenal pasti dalam menganalisis kejatuhan BN sekali gus menandakan penolakan terhadap *Najibnomics*. Walaupun *Najibnomics* bersifat pembangunan populis tawaran dan pelaksanaannya, namun, disebabkan wujudnya beberapa tindakan rejim di bawah Najib Razak yang melanggar prinsip asas kehidupan bernegara menyebabkan penentangan berlaku terhadap apa yang ditawarkan oleh BN yang selari dengan prinsip populisme. Kepimpinan Najib Razak yang dilabel sebagai rejim kleptokrasi turut sama mengundang penentangan terhadapnya yang berpaksikan kepada apa yang diperkatakan dalam konteks populisme, rakyat tergolong dari kelompok yang murni manakala elit yang korup akan ditentang oleh kelompok murni tersebut.

Pertama, pelaksanaan BR1M telah mencetuskan persoalan berkenaan dengan peranan BR1M sebagai instrumen bantuan sosial ataupun sekadar alat pengukuhan rejim bagi meraih sokongan yang selari dengan konsep populisme. Pengukuhan peranan negara dilihat perlu berdasarkan kepada ketidakmampuan kerajaan Malaysia di bawah pimpinan BN untuk mengekalkan majoriti dua

pertiga kerusi Parlimen khususnya pada Pilihan Raya Umum 2008 (PRU-12) dan 2013 (PRU-13) yang menjadi satu penunjuk bahawa pengaruh BN mulai goyah. Pelaksanaan jaringan keselamatan sosial di Malaysia telah bermula pada awal era 1970-an tapi bantuan sosial yang diberikan tidaklah dalam bentuk pemindahan tunai langsung (*direct cash transfer*) seperti yang diamalkan di negara kebajikan di Barat, bahkan ianya lebih dalam bentuk pembinaan kapasiti.²⁸ Disebabkan amalan tersebut, pentadbiran Najib Razak mengambil inisiatif melaksanakan BR1M sebagai satu mekanisme yang agak baru diperkenalkan khususnya dalam konteks pembangunan kelas sosial di Malaysia menjadikan BR1M sebagai alat bantuan sosial yang terbaru. Walaubagaimanapun, tafsiran bahawa BR1M merupakan instrumen pengukuhan negara dapat dikesan melalui kecenderungan Najib dalam ucapan manifesto BN untuk PRU-14 yang lalu:

Disebabkan ekonomi kita semakin baik dan kedudukan kewangan semakin kukuh, hasil kutipan GST pun bertambah, yang dikutuk-kutuk oleh pembangkang, maka kerajaan BN dapat berkongsi nikmat ini kepada rakyat. Pada malam ini, saya ingin mengumumkan satu lagi kategori baru BR1M bagi isi rumah berpendapatan antara RM4,000 hingga RM5,000 sebulan; golongan ini akan dapat BR1M berjumlah RM700, akan dibayar dua kali RM350 masing-masing pada bulan Jun dan Ogos 2018.²⁹

Penyataan seumpama ini dilihat cenderung menjustifikasikan bahawa BR1M yang pada asalnya dibentuk oleh kerajaan BN berperanan sebagai bantuan sosial berpotensi dijadikan sebagai sebuah instrumen pengukuhan rejim pemerintah (negara) dalam memastikan sokongan dalam PRU-14. Walaupun begitu, kira-kira sebulan sebelum PRU-14 diadakan, Najib tetap mempertahankan bahawa BR1M dibentuk atas dasar sebagai mekanisme mengagihkan kekayaan dan bukanlah dilihat sebagai senjata politik.³⁰ Kajian komprehensif khususnya dari perspektif akademik berkenaan pelaksanaan BR1M ternyata masih berkurangan, namun Abdul Rahman Embong melihat perkara ini yang membawa kepada perdebatan berkenaan status BR1M sama ada ianya dilihat sebagai mekanisme bantuan sosial ataupun medium atau alat negara untuk meningkatkan pengaruhnya disebabkan oleh peranan negara mulai lemah khususnya pasca PRU-13. Bagi beliau:

Pelaksanaan BR1M merupakan satu pendekatan baru dalam usaha negara mengurangkan beban rakyat dalam menghadapi kenaikan kos hidup. Namun begitu, disebabkan oleh prestasi rejim Najib Razak dalam PRU-13 yang kurang memberangsangkan, timbul persoalan berkenaan apakah benar BR1M ini dilaksanakan bertujuan untuk meringankan bebanan rakyat ataupun ianya hanya sekadar pengukuhan pengaruh negara dan rejim dalam kalangan rakyat di Malaysia sekaligus mencetuskan bahawa ianya yakni BR1M berkemungkinan besar hanyalah alat politik kerajaan Barisan Nasional dalam mengukuhkan pengaruh khususnya pasca PRU 13.³¹

Kedua, penglibatan Najib Razak dalam Skandal 1Malaysian

Development Berhad (1MDB) meyumbang kepada kejatuhan *Najibnomics* apabila legitimasi kepimpinannya mulai terhakis. Skandal 1MDB dilabel sebagai skandal aktiviti “penggelapan wang” (*money laundering*) yang paling kontroversi dalam sejarah politik dunia dan mewujudkan imej negatif terhadap Najib Razak yang sebelum ini dikenali dengan pelaksanaan dasar ekonomi yang komprehensif khususnya terhadap pembangunan kelompok B40. Walaupun Najib Razak belum disabitkan kesalahan, namun 1MDB memperlihatkan penglibatan Najib Razak bersama-sama dengan Jho Taek Low (Jho Low) dan Reza Aziz dalam aktiviti yang didakwa sebagai penyelewengan dana 1MDB dengan penglibatan beberapa syarikat-syarikat besar daripada Arab Saudi dan China sehinggalah kepada penglibatan kerajaan negeri China.³² Ketirisan dana 1MDB yang terjadi di negara Switzerland dan Amerika Syarikat menjadikan isu skandal 1MDB ini tersebar di peringkat global yang kemudiannya memberikan label kepada Najib Razak sebagai Perdana Menteri dan Menteri Kewangan terburuk dalam sejarah pemerintahan di Malaysia.³³

1MDB yang pada asalnya dibentuk daripada Terengganu Investment Authority (TIA) pada tahun 2009 memperlihatkan penglibatan Jho Low sejak dari awal diwujudkan bertujuan untuk menambahkan hasil pendapatan negara dengan memainkan peranan aktiviti penjualan hartanah. TIA yang ditubuhkan sejurus Najib Razak dilantik sebagai Menteri Kewangan menyaksikan perubahan mula berlaku. Namun, yang menjadi isu adalah apabila aktiviti perniagaan 1MDB ini berteraskan kepada prinsip pinjaman untuk memperoleh keuntungan yang akhirnya membawa kepada aktiviti “penggubahan wang haram” dan kemasukan amaun dana 1MDB ke dalam akaun individu dan kegiatan ini dikatakan berlaku di Amerika Syarikat yang didedahkan oleh pihak Jabatan peguam Amerika (DOJ) pada tahun 2016 dan 2017.³⁴ Pasca pendedahan 1MDB juga mempersembahkan beberapa peristiwa mengejut dengan pemecatan beberapa orang pemimpin tertinggi UMNO seperti Muhyiddin Yaasin dan Mukhriz Mahathir serta penggantungan keahlian Naib Presiden UMNO, Shafie Apdal. Pemecatan ini dilihat bercanggah dengan prinsip keterbukaan yang dijunjungnya. Walaupun Najib Razak dilihat menafikan penglibatan beliau dalam skandal ini, namun tindakan pemecatan tersebut seolah-olah menjustifikasikan penglibatan beliau dalam skandal 1MDB.

Kontroversi skandal ini menyumbang kepada berlakunya krisis legitimasi (*legitimacy crisis*) terhadap pemerintahan Najib Razak apabila kredibiliti beliau mula dipersoalkan. Selari dengan konteks populisme, disebabkan oleh tekanan yang diberikan banyak pihak (masyarakat sivil, rakyat dan pakatan pembangkang) yang menimbulkan kecurigaan terhadap elit pemerintah oleh rakyat yang mewakili kelompok populis, Najib Razak dilihat menggunakan medium pengukuhan institusi kerajaan bagi membanteras tekanan-tekanan tersebut yang dikatakan mampu memberikan ancaman khususnya terhadap kelangsungan (*survival*) dan pengukuhan (*resilience*)

parti BN dalam PRU-1³⁵ Penguksuhan peranan *single-dominant party* yang dipelopori oleh UMNO menjadikan pemanipulasian institusi dalam kerajaan di bawah pemerintahan Najib Razak berlaku.³⁶ Dengan munculnya label kerajaan kleptokrasi terhadap rejim Najib Razak, ianya dilihat sebagai suatu petanda bahawa elemen demokrasi di Malaysia mula digugat khususnya apabila ekploitasi terhadap institusi-institusi dalam kerajaan ini dilakukan.³⁷ Malahan, pentadbiran beliau juga tidak mendedahkan kepada umum laporan IMDB untuk tempoh beberapa tahun.³⁸ Tinjauan Merdeka Centre turut sama menjustifikasikan bahawa di kalangan ahli dan perwakilan UMNO sebanyak 14% juga bersetuju menyatakan skandal IMDB antara salah satu punca kekalahan UMNO dalam PRU-14.³⁹

Faktor ketiga disebabkan oleh ketidakmampuan program di bawah Najibnomics menjadikan pelaksanaan Cukai Barang dan Perkhidmatan (GST) sebagai cukai yang regresif dengan tidak membebaskan rakyat. GST dicadangkan pelaksanaannya sekitar tahun 2011 dan kemudiaannya diluluskan pada tahun 2013 dengan majoriti dua pertiga ahli Parlimen sebagai rang undang-undang. 1 April 2015 menyaksikan GST buat pertama kali dilaksanakan dengan urus tadbirnya terletak di bawah Jabatan Kastam Diraja Malaysia. GST merupakan program di bawah Najibnomics yang bersandarkan kepada matlamat MEB bermatlamat menjadikan Malaysia sebagai negara berpendapatan tingg.⁴⁰ GST merupakan cukai regresif yang dilaksanakan dalam membantu kerajaan meraih keuntungan yang cepat tanpa membebaskan rakyat.⁴¹ Walaubagaimanapun, sejak dari mula saranan pelaksanaannya, beberapa pihak sudah menentang dengan dimulai oleh tekanan daripada pihak pakatan pembangkang di Parlimen dengan menyatakan GST akan memberikan kesan kepada kewujudan jurang pendapatan yang lebih besar antara kelompok miskin dan kaya di Malaysia. Keadaan ini merupakan antara penyumbang kepada penolakan terhadap Najibnomics dalam PRU-14 apabila kerajaan BN dilihat gagal menguruskan pelaksanaan GST dengan baik. Ini menyebabkan berlakunya kenaikan harga barang akibat daripada koordinasi yang kurang efektif dalam memantau aktiviti jual beli selepas GST dilaksanakan.⁴²

Keuntungan GST yang dicatatkan setahun selepas pelaksanaannya adalah kira-kira RM27 bilion dan meningkat pada tahun 2017 sebanyak lebih dari RM 40 bilion jumlahnya.⁴³ Keuntungan yang diperolehi ini dilihat selari dengan matlamat pelaksanaan MEB yakni meningkatkan jumlah pendapatan negara, namun begitu, dari segi aspek keterangkuman dan kelangsungan kelas sosial, ianya dilihat agak bertentangan dengan objektif pelaksanaan GST. Setelah tiga tahun pelaksanaannya, GST dilihat memberikan tekanan kepada rakyat apabila bebanan akhir cukai ditanggung oleh pengguna. Walaupun GST tertakluk kepada semua kelas sosial di Malaysia berasaskan prinsip keterangkuman, namun begitu, kelompok kelas sosial yang paling tertekan menanggung beban GST adalah kelompok miskin dan B40. Ini kerana GST ataupun juga sinonim dengan nama lain, Cukai Nilai Tambah (VAT) adalah

bersifat menetapkan satu kadar yang sama nilai cukainya kepada baik golongan kaya mahupun miskin.⁴⁴ Perkara ini antara kebimbangan awal yang telah dibangkitkan oleh penganalisis sebelum GST diluluskan bahawa cukai GST ini sekiranya dilaksanakan akan menyebabkan semua pihak harus membayar cukai termasuklah golongan berpendapatan sederhana dan miskin yang mana ini akan membebankan mereka.⁴⁵

Kritikan lain juga turut dibangkitkan terhadap pelaksanaan GST apabila rejim di bawah Najib Razak dilihat melaksanakan GST atas dasar ingin meraih keuntungan akibat daripada ketidakmampuan kerajaan ketika itu bergantung kepada keuntungan dari sektor minyak dan gas asli yang selama ini menjadi sumber utama pendapatan negara.⁴⁶ Hanya dengan cara mengenakan cukai yang bersifat regresif dan menyeluruh, kerajaan pemerintah mampu meraih keuntungan dengan jumlah yang lebih banyak bagi menampung operasi kerajaan.⁴⁷ Tidak dinafikan, antara faktor utama mendorong Najib Razak dan kepimpinannya melaksanakan GST adalah disebabkan oleh pengaruh harga minyak dunia yang tidak stabil pasca krisis kewangan global 2008, namun begitu, ekonomi Malaysia dikatakan masih lagi tidak kukuh untuk melaksanakan GST disebabkan oleh jumlah pendapatan perkapita rakyat yang masih memperlihatkan wujudnya jurang besar antara kelompok B40, M40 dengan T20.⁴⁸

Tindakan kepimpinan Najib Razak yang meningkatkan jumlah perbelanjaan operasi kerajaan juga mendatangkan kritikan keras berkaitan mekanisme pelaksanaan GST hanya untuk mengaburi mata rakyat akibat daripada bebanan hutang yang semakin bertambah. Soal bebanan hutang ini dikatakan berkait rapat dengan tindakan rejim Najib Razak semasa menjadi kerajaan dengan melakukan perbelanjaan besar khususnya dalam pengoperasian kerajaan. Perbelanjaan kerajaan sekitar tahun 2010 yang berada pada sekitar RM 11 bilion kemudian dinaikkan kepada RM17 bilion pada tahun 2017. Begitu juga dengan jumlah perbelanjaan Jabatan Perdana Menteri yang meningkat kepada RM20 bilion pada tahun 2017 berbanding pada tahun 2010 sebanyak RM12 bilion.⁴⁹ Tindakan sedemikian menimbulkan persoalan kepada sebahagian rakyat apabila tujuan pelaksanaan GST diwar-warkan adalah untuk menambah pendapatan negara namun dalam masa yang sama, kerajaan di bawah rejim Najib Razak melakukan perbelanjaan besar dalam pengurusan badan kerajaan. Hal ini juga cenderung berkaitan dengan wacana kewujudan aktiviti penyelewengan dalam dana kerajaan yang memungkinkan apa yang dilaporkan Bank Dunia pada tahun 2010 bahawa negara Malaysia cenderung untuk dibebani kos yang tinggi dalam pengurusan kerajaan akibat daripada aktiviti rasuah dan penyelewengan yang berlaku khususnya berkaitan dana kerajaan.⁵⁰ Pernyataan sedemikian ini juga disokong dengan pasca kekalahan BN dalam PRU-14 apabila Menteri Kewangan dari kerajaan PH, Lim Guan Eng mendedahkan bahawa berlakunya kehilangan dana hasil keuntungan GST berjumlah RM19.5 bilion yang dikatakan digunakan sebagai dana kempen

BN semasa PRU-14 berlangsung.⁵¹ Oleh yang demikian, tindakan kerajaan di bawah rejim Najib Razak semasa pemerintahan dilihat berpaksikan kepada prinsip populisme apabila kebanyakan dasar pembangunan yang dibuat adalah bersifat menjaga kepentingan umum, namun dalam masa yang sama membawa kepada eksploitasi sebahagian daripada elit pemerintah terhadap peluang yang menguntungkan pemodal dalam aspek pembangunan khususnya di Malaysia.

Keempat, matlamat pelaksanaan Najibnomics bagi mewujudkan keseimbangan ekonomi dengan memastikan kesemua kelas sosial di Malaysia menerima faedah ekonomi yang sama rata tidak tercapai dengan isu kenaikan kos hidup dan kesenjangan pendapatan. Isu ini mempunyai perkaitan kukuh dengan tiga hujahan sebelum ini yang mana ia merupakan impak daripada masalah penyelewengan, penggubahan wang haram dan kegiatan rasuah yang tidak disedari oleh rakyat apabila rejim pemerintah telah memperolehi mandat (perkaitan dengan kleptokrasi). Sungguhpun begitu, tanpa menafikan keupayaan MEB dan BR1M dalam memainkan peranan bagi menyelesaikan dan membantu masalah ketidakseimbangan agihan ekonomi, mekanisme ini masih dilihat tidak begitu memberikan kesan. Selepas hampir 10 tahun pelaksanaannya, masalah ketidakseimbangan ekonomi masih wujud khususnya apabila jurang antara kelompok kaya dan miskin terus tinggi. Walaupun pendapatan negara bertambah, namun, soal pendapatan per kapita masih lagi menjadi teras utama isu apabila dikatakan hanya 33 peratus pendapatan negara sahaja diperolehi pekerja manakala selebihnya 67 peratus lagi dikuasai majikan.⁵²

Ekonomi Malaysia sekitar suku pertama tahun 2017 memperlihatkan petunjuk positif terhadap pertumbuhan ekonomi dengan berkembang kepada 5.6%.⁵³ Ini disokong pula dengan dapatan daripada Jadual 2 dan 3 di bawah yang memperlihatkan berlakunya pertambahan pendapatan isi rumah di Malaysia.

**Jadual 2: Pendapatan Isi Rumah Kasar Purata Mengikut Strata
Malaysia 1997-2016⁵⁴**

Tahun	Pendapatan (RM)	
	Bandar	Luar Bandar
1997	3357	1704
1999	3103	1718
2002	3652	1729
2004	3956	1875
2007	4356	2283
2009	4705	2545
2012	5742	3080
2014	6833	3831
2016	7671	4359
Jumlah	43 105	23 124

Sumber: Unit Perancang Ekonomi (2017)

Jadual 3: Pendapatan Isi Rumah Malaysia (2014-2016)⁵⁵

Kelas Sosial	Tahun 2014	Tahun 2016
B40	RM 2,537	RM 2,845
M40	RM 5,662	RM 6,502
T20	RM 14,305	RM 16,088
Jumlah	RM 22,504	RM 25, 435

Sumber: Jabatan Statistik Negara (2017)

Dari sudut strata, dilihat berlakunya pertambahan pendapatan antara penduduk bandar dan luar bandar dalam tempoh 18 tahun terkini. Manakala, dari sudut perbandingan kelas sosial, terdapat pertambahan pendapatan bagi kelompok B40 yakni dari RM537 pada tahun 2014 kepada RM2,845 pada tahun 2016, begitu juga dengan kelompok M40 dari RM5,662 (2014) kepada RM6,502 (2016) serta kelompok T20 bertambah daripada RM14305 pada tahun 2014 kepada RM16,088 pada tahun 2016. Walaupun berlakunya pertambahan jumlah pendapatan, namun soal jurang pendapatan masih wujud akibat daripada fenomena “*trickle-down effect*” yang dialami Malaysia sejak dua dekad yang lalu.⁵⁶ Ini kerana jurang antara yang kaya dan miskin amnya masih melebar dengan 89% daripada populasi pekerja di Malaysia masih memperoleh gaji yang kurang daripada RM 5,000 sebulan. Perkara ini sinonim dengan situasi ekonomi bagi kelompok B40 yang memperlihatkan perbelanjaan isi rumah melebihi purata pendapatan yang diperolehi mereka sekitar RM 3000 ke bawah dengan perbelanjaan hampir 95% daripada jumlah gaji diterima.⁵⁷

Ketidakseimbangan agihan pendapatan ini dilihat menyumbang kepada kekalahan BN dalam PRU-14 yang menjadi teras kempen politik pilihan raya.⁵⁸ Kenaikan kos sara hidup memberi tekanan kepada penduduk di luar bandar yang rata-rata didominasi oleh kelompok B40 di samping isu rasuah yang memonopoli perbincangan kempen PRU-14. Walaupun kerajaan Malaysia menyatakan bahawa ekonomi Malaysia bertumbuh lebih baik bagi suku pertama tahun 2017, namun ahli ekonomi menegaskan jurang pendapatan masih wujud dan semakin rapat tetapi pada hakikatnya jurang upah masih terus melebar dan semakin meluas. Perkara ini dinyatakan dengan jelas oleh sarjana ekonomi, Muhammed Abdul Khalid seperti berikut:

Kerajaan menyatakan ekonomi bertumbuh lebih daripada 5% untuk suku pertama 2017 dan situasi ini perlu diraikan. Pada masa yang sama, jurang antara keluarga terkaya dan termiskin negara ini semakin rapat, bermaksud yang situasi rakyat Malaysia hari ini lebih baik berbanding 10 tahun lepas. Tetapi, realitinya, trend itu tidak membantu kebanyakan rakyat Malaysia berdepan dengan peningkatan kos sara hidup. Realitinya, ketika ekonomi sedang berkembang, kesenjangan upah antara rakyat Malaysia terkaya dan pekerja biasa masih kekal luas.⁵⁹

Melalui pelaksanaan Najibnomics, peningkatan pendapatan negara dikatakan mampu menyumbang kepada penyebaran faedah ekonomi di kalangan rakyat. Secara realitinya, jurang masih lagi kekal melebar walaupun kebanyakan berita tentang ekonomi adalah berita baik, namun, bagi kelompok pekerja, mereka tidak merasakan faedah yang diperolehi hasil daripada pelaksanaan program pembangunan ekonomi ini. Oleh yang demikian, boleh dikatakan, prestasi Najibnomics masih lagi tidak boleh diukur sebagai mekanisme menyelesaikan masalah kesenjangan pendapatan walaupun pendapatan negara bertambah. Beberapa kritikan turut sama dibangkitkan dalam melihat perkembangan pelaksanaan Najibnomics sebagai mekanisme yang efektif kepada pembangunan sosial di Malaysia. Kebanyakan sarjana ekonomi menyifatkan bahawa dasar pembangunan di bawah Najibnomics yang berteraskan pelaksanaan Model Ekonomi Baru adalah tidak mencapai sasarannya. Kenyataan pakar ekonomi terkemuka, Jomo K.S mendukung hujah bahawa objektif pelaksanaan program ini di bawah Najibnomics tidak akan bertahan lama dan sifat dasar ekonomi ini hanyalah didasari oleh matlamat politik yang berkisarkan soal retorik:

Let us be clear about this. The New Economic Model, or NEM, is really a wishlist of economic reforms desired from an essentially neo-liberal perspective. That does not mean it is all good or all bad. It contains some desirable reforms, long overdue due to the accumulation of excessive, sometimes contradictory regulations and policies. Although the NEM made many promises and raised expectations, most observers would now agree that it has rung quite hollow in terms of implementation despite its promising rhetoric. As we all know, the NEM was dropped soon after it was announced for political reasons, and has never been the new policy framework it was expected to be.⁶⁰

Kesimpulan

Kekalahan BN dalam PRU-14 telah menandakan satu lagi titik tolak dalam lanskappolitik Malaysia. Perubahan ini turut memperlihatkan kesannya terhadap aspek pembangunan di Malaysia yang dari segi pensejarahan mementingkan soal keseimbangan. Melalui Najibnomics di bawah pentadbiran Najib Razak, ekonomi Malaysia dilihat menekankan perihal keterangkuman, pendapatan tinggi dan soal kelangsungan dalam memastikan keseimbangan ekonomi dijamin. Manifestasi Najibnomics dilihat mencapai kemuncaknya apabila melalui manifesto BN dalam PRU-14 menampakkan usaha menonjolkan elemen Najibnomics dalam memastikan kelangsungan parti. Namun begitu, realiti pelaksanaannya dilihat bertentangan dengan objektif penubuhannya yang dilihat komprehensif apabila berlakunya kelemahan seperti penggunaan

BR1M sebagai instrumen manipulasi pemerintah, skandal IMDB dan penglibatan Najib Razak, kelemahan pelaksanaan GST dan isu kenaikan kos hidup serta ketidakseimbangan agihan ekonomi. Kebejatan-kebejatan ini memonopoli wacana berkenaan Najibnomics dan menjadi punca kepada penolakannya. Sungguhpun begitu, tidak dinafikan juga, pelaksanaan BR1M sebenarnya merupakan titik perubahan dalam pembangunan sosial di Malaysia apabila pendekatan ini boleh dikatakan sesuatu yang baru. Cuma, dari sudut pelaksanaan ia memerlukan beberapa penambahbaikan dalam menjadikannya mekanisme yang benar-benar mencapai matlamatnya dan efektif dalam menyelesaikan masalah ketidakseimbangan agihan ekonomi.

Realiti turut menunjukkan manifesto setiap parti yang bertanding dalam PRU-14, terutama manifesto PH juga bersifat populis dan lebih berasaskan “perang pesepsi” khususnya melalui 10 Janji dalam 100 Hari sebagai usaha meraih undi rakyat. Tindakan kerajaan PH yang mengumumkan akan meneruskan mekanisme BR1M ternyata boleh dijadikan satu justifikasi bahawa mekanisme ini pada dasarnya merupakan satu pendekatan yang efektif namun ianya memerlukan penambahbaikan dari segi teori dan praktisnya supaya dapat memenuhi objektif asal kewujudannya. Tuntasnya, mesej jelas daripada PRU-14 adalah rakyat inginkan perubahan dan menolak Najibnomics walaupun alternatifnya turut menjanjikan dasar yang dilihat jelas populis sifatnya.

Nota Akhir

1. Mujibu Abdul Muis, Mampukah BN Bangkit Kembali. *Sinar Harian Online*, 14 Jun, <http://www.sinarharian.com.my/kolumnis/mujibu-abd-muis/mampukah-bn-bangkit-kembali-1.845794> [16 Jun 2018].
2. Ishak Shari, *Bumi Sumber Manusia: Menangani Ketidaksetaraan Ekonomi dalam Arus Globalisasi*, 1999. Abdul Rahman Embong, *Pembangunan dan Kesejahteraan: Agenda Kemanusiaan Abad ke-21*. 2005.
3. Ragayah Haji Mat Zin, “The New Economic Policy and Poverty Eradication in Malaysia”, 2013.
4. Jomo, K.S, *A Question of Class: Capital, the State and Uneven Development in Malaya*, 1989.
5. Jomo, K. S., *Growth and Structural Change in the Malaysian Economy*, 1990.
6. Irwan Shah Zainal Abidin, *Najibnomics: Transforming Malaysia to A High-Income Nation*, 2016.
7. Dalam sesetengah negara, elit berkuasa tidak ramai tetapi golongan ini adalah kelompok terpenting dalam pemerintahan sesebuah negara. Lihat Sity Daud, “Negara dalam Ideologi Pembangunan”, 2006, hlm. 152-160.

8. Ibid., hlm. 152-160.
9. Sen, *Development as Freedom*, 2000.
10. Rodrik, *Populism and the Economics of Globalization*, 2018.
11. “Manifesto BN cakupi semua lapisan masyarakat”. *Berita Harian*, 7 April 2018, <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2018/04/409146/manifesto-bn-cakupi-semua-lapisan-rakyat> [22 Jun 2018]
12. “Sorotan manifesto BN”, *Malaysiakini*, 7 April. 2018, <https://www.malaysiakini.com/news/418837> [22 Jun 2018]; Razak Ahmad. 2018. BN Manifesto: A Vision for the Nation.
13. Irwan Shah Zainal Abidin, *Najibnomics: Transforming Malaysia to A High-Income Nation*, 2016.
14. Sabel & Jordan, *Doing, Learning, Being: Some lessons learned from Malaysia's National Transformation Program*, 2015.
15. Sen, *Development as Freedom*; Sen. 1999. *Commodities and capabilities*, 2000.
16. Mohd Fauzie Shafie, DEB, MEB Beza Polisi Tingkat Ekonomi Negara, 2016.
17. Majlis Perundangan Ekonomi Kebangsaan, 2010, *New Economic Model for Malaysia Part 1*. https://www.pmo.gov.my/dokumenattached/NEM_Report_I.pdf [19 Jun 2018].
18. Majlis Perundangan Ekonomi Kebangsaan. 2010. *New Economic Model for Malaysia Part 1*. https://www.pmo.gov.my/dokumenattached/NEM_Report_I.pdf [19 Jun 2018].
19. Muhammed Abdul Khalid, *The Colour of Inequality: Ethnicity, Income and Wealth in Malaysia*, 2014.
20. Gomez, & Jomo, *Malaysia's Political Economy: politics, patronage and profits.*, 1997.
21. Steven C.M. Wong, “The Politics of Malaysia’s B40”, 2018.
22. <http://ebr1m.hasil.gov.my> [20 September 2018].
23. Bagi penerima e-kasih, kadar BR1M dinaikkan daripda RM 1,050 kepada RM 1,200, isi rumah berpendapatan RM 3,000 ke bawah dinaikkan daripada RM 1,050 kepada RM1,200, isi rumah berpendapatan RM3,000- 4,000 dinaikkan kepada RM900 dan individu bujang berpendapatan RM2,000 ke bawah mendapat RM450. Lihat “Bajet 2017: Kadar BR1M dinaikkan”, *Astro Awani*, 21 Oktober 2016, <http://www.astroawani.com/berita-bisnes/bajet-2017-kadar-br1m-dinaikkan-120101> [3 Jun 2018].
24. Jika dirujuk kepada pelaksanaan jaringan keselamatan sosial sebelum BR1M, ianya lebih cenderung berbentuk perlindungan kewangan iaitu berkenaan aspek skim pencen dan Skim Simpanan Pekerja (EPF). Lihat Saidatul Akmal, *Social Protection in Malaysia*; Saidatul Akmal, 2009. “*Welfare Regime, Social Protection and Poverty*

- Reduction*”, 2010.
25. Irwan Shah Zainal Abidin, *Najibnomics: Transforming Malaysia to A High-Income Nation*, 2016.
 26. “BN Janji Naikkan Kadar BR1M jika Menang PRU14”, *Free Malaysia Today*,. 7 April 2018, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/bahasa/2018/04/07/bn-janji-naikkan-kadar-br1m-jika-menang-pru14/> [16 Julai 2018].
 27. Karim Raslan, Apakah makna Suasana Sepi bagi PRU14?, 2018.
 28. Holliday, I., “Productivist welfare capitalism: social policy in East Asia”, 2000.
 29. “Ucapan Pelancaran manifesto BN”, *Berita Harian*,. 7 April 2018, <https://www.bharian.com.my/berita/nasional/2018/04/409204/ucapan-pelancaran-manifesto-bn> [3 Julai 2018].
 30. Muhammad Izwan Mohd Zubir, BR1M bukan senjata politik, ia untuk agih kekayaan, 2018.
 31. Temu Bual dengan Abdul Rahman Embong, Profesor Emeritus Sosiologi Pembangunan Universiti Kebangsaan Malaysia di Kajang. 22 November 2014.
 32. The Yik Koon, *From BMF to IMDB: A Criminological and Sociological Discussion*, 2018.
 33. “Power, Najib’s money and Malaysia’s corrupt system”, *Asia Sentinel*,. 2 Mac 2016, <https://www.asiasentinel.com/politics/power-najibs-money-and-malysias-corrupt-system/>. [9 September 2018].
 34. “How Malaysia’s 1MDB scandal Shook the Financial World”, *The Edge Markets*,. 26 September 2018, <http://www.theedgemarkets.com/article/how-malysias-1mdb-scandal-shook-financial-world> [30 September 2018] & Abdul Muein Abadi. 2018. 1MDB, Najib dan Jho Low dalam perangkap hutang China.
 35. Milner, “Sharpening Political Fault Lines”, 2016.
 36. Institusi-institusi seperti Parlimen dan Jabatan Audit boleh dikatakan antara institusi yang banyak disalah guna oleh rejim Najib Razak khususnya dalam mempertahankan kepimpinan beliau setelah skandal 1MDB dibongkarkan. Lihat Case, 2017. “Stress testing leadership in Malaysia: the 1MDB scandal and Najib Tun Razak”.
 37. Case, “Stress testing leadership in Malaysia: the 1MDB scandal and Najib Tun Razak”; 2017, Haridas, *democracy, autocracy, kleptocracy*, 2018.
 38. Abdul Muein Abadi, 1MDB, Najib dan Jho Low dalam perangkap hutang China, 2018, 18 Mei.
 39. Merdeka Centre, Survey Penolakan Rakyat terhadap Najib Razak Penyebab Kekalahan PRU-14 ahli dan perwakilan UMNO, 2018.
 40. Irwan Shah Zainal Abidin, *Najibnomics: Transforming Malaysia to A High-Income Nation*, 2016.

41. “Cukai Barangan dan Perkhidmatan (GST)”, *Kementerian Penerangan Malaysia*,. <http://pmr.penerangan.gov.my/index.php/component/content/article/16-isu-nasional/16520--cukai-barangan-dan-perkhidmatan-gst-.html>. [30 September 2018].
42. Merdeka Centre, Survey Penolakan Rakyat terhadap Najib Razak Penyebab Kekalahan PRU-14 ahli dan perwakilan UMNO., 2018.
43. “GST: Kerajaan Kutip Hasil Rm 27.31 bilion”, *Utusan Online*,. 11 Mei 2016, <http://www.utusan.com.my/berita/nasional/gst-kerajaan-kutip-hasil-rm27-31-bilion-1.322094> [2 Oktober 2018] & Netto, A. 2018, *GST: Critical Issue that led to BN’s downfall*.
44. Liew Chin Tong, GST Adalah Cukai Regresif, Bebaskan Golongan Berpendapatan Rendah, 2018.
45. Muhammad Shamsul Abd Ghani, Pelaksanaan GST Luaskan Kutipan Cukai Namun Bebaskan Rakyat Miskin, 2013.
46. Netto, “GST: Critical Issue that led to BN’s downfall”, 2018.
47. Ibid.
48. “Adakah Rakyat Bersedia”, *Utusan Online*,. 18 Julai 2012, http://ww1.utusan.com.my/utusan/Ekonomi/20120718/ek_01/GST-Adakah-rakyat-bersedia [2 Oktober 2018]; Muhammed Abdul Khalid. 2018. *Malaysia Tanpa GST?*
49. Netto, *GST: Critical Issue that led to BN’s downfall*, 2018.
50. Bank Dunia, *The World Bank Annual Report 2010: Year in Review*, 2010.
51. Kow Gah Chie. 2018. Audit Dedah Salah Guna RM 18 bilion tabung bayar balik GST; “Saya akan jumpa polis tentang “kehilangan” RM 19 bilion, Guan Eng beritahu Najib”, *Free Malaysia Today*,. 18 Ogos 2018, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/bahasa/2018/08/18/saya-akan-jumpa-polis-tentang-kehilangan-rm19-bilion-guan-eng-beritahu-najib/>. [3 Oktober 2018].
52. Minderjeet Kaur, Wealth gap between rich and poor getting wider, 2018.
53. Bank Negara, 2017, *Perkembangan Ekonomi dan Kewangan di Malaysia Pada Suku Pertama 2017*.
54. Diubahsuai daripada Unit Perancang Ekonomi. 2017. *Mean monthly gross household income by ethnic, group, strata and state, Malaysia 1970-2016*.
55. Jabatan Statistik Negara, 2017, *Laporan Penyiataan Pendapatan Isi Rumah dan Kemudahan Asas 2016*.
56. “Negara Berpendapatan Tinggi, Rakyat Berpendapatan Rendah”, *Aliran*,. 23 Oktober 2013. <https://aliran.com/web-specials/2013-web-specials/negara-berpendapatan-tinggi-rakyat-berpendapatan-rendah/> [22 Oktober 2018].
57. Zuraidah Zainon & Akmyr Syahan Azwar, 2018, *Jurang Gaji Masih*

- Besar; “Study: Malaysia’s Income Gap Doubled in Two Decades”, *The Star Online*,. 15 Oktober 2018, <https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/10/15/study-malysias-income-gap-doubled-in-two-decades/> [22 Oktober 2018].
58. “Kos sara hidup jadi modal kempen”, *Utusan Malaysia*, 21 April 2018. <http://www.utusan.com.my/berita/politik/kos-sara-hidup-jadi-modal-kempen-1.654575>. [30 Jun 2018].
59. “Ekonomi pesat tumbuh, tapi rakyat tak terasa kesannya- Dr. Muhammed Abdul Khalid”, *Angkatan Belia Islam Malaysia*,. 14 Ogos 2018. <http://www.abim.org.my/berita-program/abim-pusat/item/1321-ekonomi-pesat-tumbuh,-tapi-rakyat-tak-terasa-kesannya-dr-muhammed-abdul-khalid.html> [30 Julai 2018].
60. Jomo.K.S,2017,Jomo:WhithertheMalaysianeconomy?,*Malaysiakini*, 17 Oktober, <https://www.malaysiakini.com/news/398558> [30 Julai 2018].

Rujukan

- Abdul Muein Abadi. 2018. 1MDB, Najib dan Jho Low dalam perangkap hutang China. *Sinar Harian*. 18 Mei.
- Abdul Rahman Embong. 2005. *Pembangunan dan Kesejahteraan: Agenda Kemanusiaan Abad ke-21*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Abdul Rahman Embong. 2008. *Developmentalist state in Malaysia: Its origins, nature and contemporary transformation*. Dlm. Neilson, J.M., Meerman, J. dan Abdul Rahman Embong (pnyt.) 2008. *Globalization and national autonomy: The experience of Malaysia*. Singapore: ISEAS & Bangi: IKMAS.
- Bank Dunia. 2010. *The World Bank Annual Report 2010: Year in Review*. <http://siteresources.worldbank.org/EXTANNREP2010/Resources/WorldBank-AnnualReport2010.pdf> [20 September 2018]
- Case. W. 2017. Stress testing leadership in Malaysia: the 1MDB scandal and Najib Tun Razak. *The Pacific Review*. Vol 30 (5), 633-654.
- Gomez, E. T. & Jomo, K.S. 1997. *Malaysia’s Political Economy: politics, patronage and profits*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holliday., I. 2000. “Productivist welfare capitalism: social policy in East Asia”. *Political Studies*. Vol 48, 706-723.
- Ishak Shari. 1999. *Bumi Sumber Manusia: Menangani Ketidakesetaraan Ekonomi dalam Arus Globalisasi*. Bangi: Penerbit UKM.
- Irwan Shah Zainal Abidin. 2016. *Najibnomics: Transforming Malaysia to A High-Income Nation*. Sintok; Penerbit Universiti Utara Malaysia.
- Jabatan Statistik Negara. 2017. Laporan Penyiasatan Pendapatan Isi Rumah dan Kemudahan Asas. <https://www.dosm.gov.my/v1/index.php?r=>

- column/pdfPrev&id=bm5MMldnTFEzb0k0TEwrdTdWb0ZjUT09 [30 Julai 2018].
- Jomo, K.S. 1989. *A Question of Class: Capital, the State and Uneven Development in Malaya*. London: Oxford University Press.
- Jomo, K. S. 1990. *Growth and Structural Change in the Malaysian Economy*. London: The Macmillan Press LTD.
- Jomo. K.S. 2017. Jomo:Whither the Malaysian economy?, *Malaysiakini*, 17 Oktober, <https://www.malaysiakini.com/news/398558> [30 Julai 2018].
- Karim Raslan. 2018. Apakah makna Suasana Sepi bagi PRU14? *Sinar Harian*. 3 Mei.
- Kementerian Kewangan. 2016. *Touchpoints Bajet 2017*. http://www.treasury.gov.my/pdf/bajet/ucapan/touchpoints_bajet_2017.pdf [22 Oktober 2018].
- Kow Gah Chie. 2018. Audit Dedah Salah Guna RM 18 bilion tabung bayar balik GST. *Malaysiakini*, 8 Ogos. <https://www.malaysiakini.com/news/438033> [3 Oktober 2018].
- Lembaga Hasil Dalam Negeri. 2012. Laporan Tahunan 2012. Kuala Lumpur: Lembaga Hasil Dalam Negeri. http://lampiran1.hasil.gov.my/pdf/pdfam/Laporan_Tahunan_2012_BM.pdf [20 Julai 2018].
- Lembaga Hasil Dalam Negeri. 2013. Laporan Tahunan 2013. Kuala Lumpur: Lembaga Hasil Dalam Negeri. http://lampiran2.hasil.gov.my/pdf/pdfam/annual_report_2013_bm.pdf [22 Oktober 2018].
- Lembaga Hasil Dalam Negeri. 2014. Laporan Tahunan 2014. Kuala Lumpur: Lembaga Hasil Dalam Negeri. http://lampiran2.hasil.gov.my/pdf/pdfam/Laporan_Tahunan_2014_BM.pdf [22 Oktober 2018].
- Lembaga Hasil Dalam Negeri. 2015. Laporan Tahunan 2015. Kuala Lumpur: Lembaga Hasil dalam Negeri. http://lampiran1.hasil.gov.my/pdf/pdfam/laporan_tahunan_2015.pdf [22 Oktober 2018].
- Lembaga Hasil Dalam Negeri. 2016. Laporan Tahunan 2016. Kuala Lumpur: Lembaga Hasil Dalam Negeri. http://lampiran2.hasil.gov.my/pdf/pdfam/laporan_tahunan_2016.pdf [22 Oktober 2018].
- Liew Chin Tong. 2017. GST Adalah Cukai Regresif, Bebankan Golongan Berpendapatan Rendah. *Rocketkini*, 25 Ogos. <https://www.rocketkini.com/2017/08/25/gst-adalah-cukai-regresif-bebankan-golongan-berpendapatan-rendah/> [2 Oktober 2018].
- Minderjeet Kaur. 2016. *Wealth gap between rich and poor getting wider. Free Malaysia Today*, 19 Julai, <https://www.freemalaysiatoday.com/category/nation/2016/07/19/wealth-gap-between-rich-and-poor-getting-wider/> [30 September 2018].
- Merdeka Centre. 2018. Survey Penolakan Rakyat terhadap Najib Razak Penyebab Kekalahan PRU-14 ahli dan perwakilan UMNO. http://www.merdeka.org/pages/02_research.html [5 September 2018].

- Milner, A. 2016. Malaysia in 2016: Sharpening Political Fault Lines. *Asian Survey* Vol 57(1), 173-179.
- Mohd Fauzie Shafie. 2016. DEB, MEB Beza Polisi Tingkat Ekonomi Negara. *Berita Harian Online*. 31 Mac, <https://www.bharian.com.my/node/140928> [15 Jun 2018].
- Muhammad Ariff Asyrul Adnan. 2015. *Negara dalam Jaringan Keselamatan Sosial di Malaysia*. Tesis Sarjana Sains Politik. Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Muhammed Abdul Khalid. 2014. *The Colour of Inequality: Ethnicity, income and wealth in Malaysia*. MPH Group Publishing Sdn Bhd: Petaling Jaya.
- Muhammad Izwan Mohd Zubir. BR1M bukan senjata politik, ia untuk agih kekayaan. *Malaysian Gazette*, 12 April. <http://malaysiagazette.com/blog/2018/04/12/br1m-bukan-senjata-politik-ia-untuk-agih-kekayaan/> [21 Julai 2018].
- Muhammad Shamsul Abd Ghani. 2013. Pelaksanaan GST Luaskan Kutipan Cukai Namun Bebankan Rakyat Miskin. *Sinar Harian Online*, 1 Jun, <http://www.sinarharian.com.my/nasional/pelaksanaan-gst-luaskan-kutipan-cukai-namun-bebankan-rakyat-miskin-1.166402> [3 Oktober 2018].
- Muhammed Abdul Khalid. 2018. Malaysia Tanpa GST? *Sinar Harian Online*, 29 April, <http://www.sinarharian.com.my/karya/pendapat/malaysia-tanpa-gst-1.827982> [3 Oktober 2018].
- Mujibu Abdul Muis. 2018. Mampukah BN Bangkit Kembali. *Sinar Harian Online*, 14 Jun, <http://www.sinarharian.com.my/kolumnis/mujibu-abd-muis/mampukah-bn-bangkit-kembali-1.845794> [16 Jun 2018].
- Netto, A. 2018. "GST: Critical Issue that led to BN's downfall." Dlm. Loh, F. & Netto, A. *Regime Change in Malaysia: GE14 and The End of UMNO-BN's 60 Year Rule*. Petaling Jaya: ALIRAN-SIRD.
- Ragayah Mat Zin. 2013. "The New Economic Policy and Poverty Eradication in Malaysia". Dlm. Edmund Terrence Gomez & Johan Saravanamuttu. *The New Economic Policy in Malaysia: Affirmative Action, Ethnic Inequalities and Social Justice*. Singapore: NUS Press & ISEAS Publishing.
- Razak Ahmad. 2018. BN Manifesto: A Vision for the Nation. *The Star Online*, 7 April, <https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/04/07/bn-manifesto-a-vision-for-the-nation/> [29 Jun 2018].
- Rodrik. D. 2018. Populism and the Economics of Globalization. *Journal of International Business Policy*. www.jbp.net [20 Julai 2018].
- Sabel, C. & Jordan L. 2015. *Doing, learning, being: Some lessons learned from Malaysia's National Transformation Program*. Washington DC: World Bank.
- Saidatulakmal Mohd. 2009. *Social Protection in Malaysia*. Economic and

- Social Commission for Western Asia. 28-29 Oktober.
- Saidatulakmal Mohd. 2010. "Welfare Regime, Social Protection and Poverty Reduction". Dlm Khoo Boo Teik. *Policy Regimes and The Political Economy of Poverty Reduction in Malaysia*. Switzerland: United Nations Research Institute for Social Development.
- Sen, A. 1999. *Commodities and capabilities*. India: OUP.
- Sen, A. 2000. *Development as Freedom*. New York. Anchor Books.
- Sity Daud. 2006. "Negara dalam Ideologi Pembangunan". Dlm. Ghazali Mayudin, Jamaie Jamil, Zaini Othman & Sity Daud. *Kepimpinan, Demokrasi dan Keselamatan di Malaysia*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Steven C.M. Wong. 2018. "The Politics of Malaysia's B40". Dlm. Lopez, G. & Welsh, B. *Regime Resilience in Malaysia and Singapore*. Petaling Jaya: SIRD.
- Suruhanjaya Pilihan Raya. 2018. Keputusan Pilihan Raya Umum ke-14 tahun 2018. <https://keputusan.spr.gov.my/> [19 September 2018].
- Teh Yik Koon. 2018. *From BMF to IMDB: A Criminological and Sociological Discussion*. Petaling Jaya: SIRD.
- Unit Perancang Ekonomi. 2017. Mean monthly gross household income by ethnic, group, strata and state, Malaysia 1970-2016. <http://www.epu.gov.my/en/content/table-2-mean-monthly-gross-household-income-ethnic-group-strata-and-state-malaysia-1970-2016> [20 Julai 2018].
- Zuraidah Zainon & Akmyr Syahan Azwar. 2018. *Jurang Gaji Masih Besar. Utusan Online*, 18 Januari, <http://www.utusan.com.my/bisnes/ekonomi/jurang-gaji-masih-besar-1.590402> [22 Oktober 2018].

Nota Biografi

Muhammad Ariff Bin Asyrul Adnan (ariffasyrul88@gmail.com) merupakan pensyarah Sains Politik di Fakulti Sains Pentadbiran dan Pengajian Polisi, UiTM Raub. Beliau berkelulusan MA dalam Sains Politik (2015) dari Universiti Kebangsaan Malaysia. Kecenderungan penyelidikan beliau adalah meliputi bidang ekonomi politik, politik pembangunan, pemikiran politik dan politik kebajikan.

Sity Binti Daud (sitydaud@ukm.edu.my) berkelulusan Ph.D dan merupakan Profesor Madya di Pusat Dasar dan Governans Global, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia. Kepakaran beliau adalah bidang ekonomi politik dan keselamatan insan.